

राष्ट्रीय शैक्षणिक धोरण 2020, उच्च शिक्षण आणि विद्यार्थी
(National Education Policy 2020, Higher Education and Students)

डॉ. पांडुरंग बाळकृष्ण पाटील.

ग्रंथपाल,

श्री शहाजी छत्रपती महाविद्यालय ,

दसरा चौक कोल्हापूर महाराष्ट्र.,

ईमेल: librariansshahaji@gmail.com

मोबाईल नंबर: 9272474354 .

सारांश :

सदर लेखात नवीन राष्ट्रीय शैक्षणिक धोरण 2020 आणि उच्च शिक्षण याची माहिती थोडक्यात दिलेली आहे. या धोरणाबाबत विद्यार्थ्यांमध्ये जाणीव जागृती होण्याच्या दृष्टीने लेख ,व्याख्याने, इतर माध्यमातून विद्यार्थ्यांना नवीन शैक्षणिक धोरणाची आणि शिक्षणाबाबतच्या तरतुदीची माहिती दिली होती. या अनुषंगाने विद्यार्थ्यांच्याकडून गुगल फॉर्मच्या माध्यमातून प्रश्नावली भरून घेण्यात आली. 470 विद्यार्थ्यांनी यास प्रतिसाद दिला. या प्रतिसादाचे विश्लेषण करून निष्कर्ष मांडण्यात आले व पुढे संशोधनासाठी काही शिफारसी सुचवण्यात आलेल्या आहेत. साधारण 70 टक्के विद्यार्थ्यांना नवीन शैक्षणिक धोरणातील तरतुदीची माहिती आहे .परंतु या नवीन धोरणाबाबत अजूनही विद्यार्थ्यांच्या मध्ये जनजागृती करण्याची आवश्यकता वाटते हे सदर संशोधनावरून सिद्ध होत आहे.

Key Word: NEP, ABC, Library, Higher Education

प्रस्तावना:

राष्ट्रीय शैक्षणिक धोरण 2020 हे भारत सरकारच्या शिक्षण मंत्रालयाने 29 जुलै 2020 रोजी लागू केले. 1986 च्या राष्ट्रीय शैक्षणिक धोरणाच्या जागी हे धोरण लागू करण्यात आले. नवीन राष्ट्रीय शैक्षणिक धोरण प्राथमिक शिक्षण ते उच्च शिक्षण आणि व्यावसायिक शिक्षणासाठी मार्गदर्शन करते. भारताच्या शिक्षण व्यवस्थेत अमुलाग्र बदल करणे, परिवर्तन करणे हे या धोरणाचे उद्दिष्ट आहे. या धोरणातील मसुद्यात उच्च शिक्षणाविषयी 11 प्रकरणे आहेत. तीन भागाद्वारे तरतुदीची माहिती दिलेली आहे. हे धोरण पदवी स्तरावर 2022-23 या शैक्षणिक वर्षापासून विद्यार्थ्यांना लागू करण्यात आलेले आहे. या धोरणाची माहिती तसेच उच्च शिक्षणाविषयी माहिती विद्यार्थ्यांना वर्गात जाऊन सदर संशोधकाने दिलेली आहे. तसेच लेखाच्या माध्यमातून व इतर ज्ञान साहित्याच्या माध्यमातून अधिकाधिक विद्यार्थ्यांच्या पर्यंत याची माहिती देण्याचा प्रयत्न केलेला आहे. गुगल फॉर्मच्या माध्यमातून विद्यार्थ्यांसाठी प्रश्नावली तयार करून उच्च शिक्षण आणि राष्ट्रीय शैक्षणिक धोरण याबाबत विद्यार्थ्यांना कितपत जाणीव जागृती आहे याचा शोध घेण्याचा प्रयत्न सदर संशोधकाने केलेला आहे. 470 विद्यार्थ्यांनी या प्रश्नावलीस प्रतिसाद देऊन सर्व प्रश्नांची उत्तरे देण्याचा प्रयत्न केलेला आहे. या उपलब्ध माहितीचे विश्लेषण करून त्याचे निष्कर्ष मांडण्यात आलेले आहेत व या आधारे काही शिफारसी ही सदर संशोधकाने सुचवलेल्या आहेत .

उद्दिष्टे :

1. नवीन शैक्षणिक धोरण 2020 आणि उच्च शिक्षण याबाबतची माहिती जाणून घेणे.

2. या शैक्षणिक धोरणाबाबत विद्यार्थ्यांच्यामध्ये जनजागृती वाढवणे.
3. विद्यार्थ्यांच्याकडून गुगल फॉर्मच्या माध्यमातून राष्ट्रीय शैक्षणिक धोरण व उच्च शिक्षणाबाबतची माहिती संकलित करणे.
4. राष्ट्रीय शैक्षणिक धोरण आणि उच्च शिक्षणाबाबत विद्यार्थ्यांच्या कडून संकलित झालेल्या माहितीचे विश्लेषण करणे व निष्कर्ष काढणे .
- 5.पुढील संशोधनासाठी शिफारशी सुचवणे.

संशोधन कार्यपद्धती :

हा लेख उपलब्ध झालेल्या ज्ञान स्रोतावर आणि इंटरनेट व इतर उपलब्ध माहितीवर तसेच विद्यार्थ्यांनी भरून दिलेल्या गुगल फॉर्मच्या माध्यमातून दिलेल्या प्रश्नावलीचे विश्लेषण करून तयार करण्यात आलेला आहे. श्री शहाजी छत्रपती महाविद्यालयातील बहुतांशी विद्यार्थ्यांना यात सहभागी करून घेण्यात आलेले आहे.

NEP 2020 संदर्भातील माहिती, ठळकमुद्दे

नवीन शैक्षणिक धोरण २०२०ला मंजूरी : २०२२-२०२३ पासून लागू होणार

NEW EDUCATION POLICY 2020 :

*केंद्रीय मनुष्यबळ विकास मंत्रालयाचं नामकरण आता"शिक्षण मंत्रालय" असं आहे.

नवीन शिक्षण धोरण २०२० यांना मंत्रिमंडळाने हिरवा झेंडा दाखवला आहे.३४ वर्षांनंतर शिक्षण धोरण बदलले आहे.

नवीन शिक्षण धोरणाची ठळक वैशिष्ट्ये खालीलप्रमाणे आहेत :

३ ते १४ वर्ष वयोगटाचे विद्यार्थी शिक्षण हक्क कायद्याच्या कक्षेत आले आहेत. यापूर्वी हा वयोगट ६ ते १४ वर्षे होता...

५ वर्षे मूलभूत Fundamental :

१. नर्सरी - ४ वर्षे ४. इयत्ता पहिली - ७ वर्षे
२. जूनियर केजी- ५ वर्षे ५. इयत्ता दुसरी - ८ वर्षे
३. एसआर केजी- ६ वर्षे

३ वर्षांची प्रारंभिक शाळा Preparatory :

६. इयत्ता तिसरी - ९ वर्षे ७. इयत्ता चौथी - १० वर्षे
८. इयत्ता पाचवी - ११ वर्षे

३ वर्षांची माध्यमिक शाळा Middle :

९. इयत्ता सहावी - १२ वर्षे
१०. इयत्ता सातवी - १३ वर्षे ११. इयत्ता आठवी - १४ वर्षे

४ वर्ष माध्यमिक शाळा Secondary :

१२. इयत्ता नववी - १५ वर्षे १३. इयत्ता दहावीची - १६ वर्षे
१४. एफ.वाय.जे.सी. - १७ वर्षे १५. एस.वाय.जे.सी. - १८ वर्षे

ठळक वैशिष्ट्ये :

बोर्ड फक्त १२ वीच्या वर्गाला असेल. महाविद्यालयीन पदवी ४ वर्षांची असणार आहे दहावी मंडळ रद्द. (SSC) एमफिल MPhil देखील बंद असेल.

आता पाचवीपर्यंतच्या विद्यार्थ्यांना केवळ मातृभाषा, स्थानिक भाषा आणि राष्ट्रीय भाषा शिकविली जाईल. उर्वरित विषय जरी तो इंग्रजी असला तरी एक विषय म्हणून शिकविला जाईल आता बोर्ड परीक्षा फक्त १२वी मध्ये द्यावी लागेल. तर यापूर्वी दहावीची बोर्ड परीक्षा देणे बंधनकारक होते, ते आता होणार नाही. ९वी ते १२वीच्या सत्र परीक्षा असतील Semester Exam. शालेय शिक्षण ५ + ३ + ३ + ४ सूत्रांच्या (वरील सारणी पहा) अंतर्गत शिकवले जाईल. महाविद्यालयीन पदवी ३ व ४ वर्षांची असेल. म्हणजेच, पदवीच्या पहिल्या वर्षात तुम्हाला प्रमाणपत्र मिळेल, * दुसऱ्या वर्षी पदविका असेल, तरतृतीय वर्षात डिग्री मिळेल. जे संशोधनासाठी उच्च शिक्षण घेऊ इच्छितात त्या विद्यार्थ्यांसाठी चार वर्षांचा पदवी अभ्यासक्रम तर जे विद्यार्थी पदवीनंतर नोकरी करू इच्छितात त्यांच्यासाठी तीन वर्षांचा पदवी अभ्यासक्रम असेल. विद्यार्थ्यांना यापुढे एमफिल MPhil करावे लागणार नाही. म्हणजेच, रिसर्च करणाऱ्यांसाठी पदवी अधिक एक वर्षांचा मास्टर्स अभ्यासक्रम अशी चार वर्षांची पदवी असेल. यानंतर ते थेट पीएचडी Ph.D. करू शकतील.

दरम्यान विद्यार्थी इतर कोर्स करू शकतील. उच्च शिक्षणामध्ये Higher Education २०३५ पर्यंत एकूण सकल पट नोंदणी Gross Enrolment Ratio २०३५ पर्यंत ५०% पोहोचवण्याचं उद्दिष्ट आहे. दुसरीकडे नवीन धोरणांतर्गत जर एखाद्या विद्यार्थ्याला कोर्सच्या मध्यभागी दुसरा कोर्स करायचा असेल तर तो मर्यादित काळासाठी पहिल्या कोर्समधून ब्रेक घेऊन दुसरा कोर्स करू शकतो.

उच्च शिक्षणातही अनेक सुधारणा केल्या आहेत. सुधारणांमध्ये श्रेणीबद्ध शैक्षणिक Graded Academic, प्रशासकीय Administrative आणि आर्थिक स्वायत्तता Financial Autonomy यांचा समावेश आहे. त्याशिवाय ई-कोर्सेस प्रादेशिक भाषांमध्येही सुरू केले जातील. आभासी Virtual लॅब विकसित केल्या जातील. राष्ट्रीय शैक्षणिक वैज्ञानिक मंच (NETF) सुरू होईल. सर्व सरकारी Government, खासगी Private आणि मान्यताप्राप्त संस्थांसाठी, Deemed University समान नियम असतील... मल्टीडिसिप्लिनरी अभ्यासक्रम: एकाच वेळी वेगवेगळे विषय एकत्रितपणे शिकता येणार आहेत. यात मेजर आणि मायनर असे विषयांचे विभाजन असेल. आर्थिक किंवा अन्य कारणांमुळे होणारे ड्रॉपआऊट यामुळे कमी होतील. शिवाय ज्यांना एखादा विषय आवडीचा असेल तो विषय त्यांना शिकता येईल...

लॉ आणि मेडिकल शिक्षण वगळता उच्च शिक्षण एका छताखाली येणार आहे. शिक्षणातील गुंतवणूक जीडीपीच्या ६% करणार, सध्या हे प्रमाण ४.४३% आहे. विद्यार्थ्यांचे प्रगती पुस्तक बदलणार. शिक्षकांसोबतच विद्यार्थीदेखील स्वतःचे मूल्यांकन करणार आहेत. सर्व महाविद्यालयांसाठी एकच सामायिक प्रवेश परीक्षा असणार आहे. एनटीए ही परीक्षा घेणार. मात्र ही परीक्षा ऐच्छिक असेल. बहुभाषिक शिक्षण - मुलांना शिकवताना एकाच भाषेच्या माध्यमातून अध्यापन न करता विविध प्रादेशिक भाषांचा वापर करता येणार... या नियमानुसार नवीन शैक्षणिक सत्रे सुरू करता येतील.

नवीन शैक्षणिक धोरण व उच्च शिक्षण:-

उच्च शिक्षणाविषयी महत्वाच्या शिफारशी असणारी 11 प्रकरणे या भागात आहेत.त्यामध्ये प्रकरण क्रमांक 9 ते 12 ,15 ते 19 व 22 व 23 अशी प्रकरणे आहेत.यामध्ये पदवी स्तरावर शिक्षण अभ्यासक्रम, संशोधन पदव्यांचे स्वरूप, शिखर संस्था, विद्यार्थी प्रवेश, विद्यापीठाचे स्वरूप इत्यादी महत्वाच्या तरतुदी या प्रकरणांमध्ये आढळतात उच्च शिक्षणाबाबत महत्वाच्या शिफारसी पुढीलप्रमाणे

भाग 1:

भारतातील उच्च शिक्षणासाठी नवीन आणि भविष्यमुखी दृष्टिकोन या धोरणामध्ये ठेवलेला आहे .संस्थांची पुनर्रचना आणि बळकटीकरण, अधिक सर्वांगीण आणि बहुशाखीय शिक्षणाच्या दिशेने पाऊल शिक्षणासाठी अनुकूल वातावरण आणि विद्यार्थ्यांचा सहयोग प्रेरित उत्साह, सक्षम शिक्षक, उच्च शिक्षणातील समता आणि सर्वसमावेशकता,शिक्षकांचे शिक्षण, व्यावसायिक शिक्षणाची पुनर्कल्पना, नवीन राष्ट्रीय संशोधन फाउंडेशनच्या माध्यमातून दर्जेदार शैक्षणिक संशोधनाला चालना देणे,उच्च शिक्षणाच्या नियमाप्रमाणे नियामक प्रणालीचा कायापालट करणे,उच्च शिक्षणाच्या संस्थांमध्ये प्रभावी व्यवस्थापन आणि नेतृत्व करणे.

भाग २: विचार करण्याचे इतर महत्वाचे केंद्रीय मुद्दे

व्यावसायिक शिक्षण प्रौढ शिक्षण आणि निरंतर अध्ययन, भारतीय भाषा,कला संस्कृतीला प्रोत्साहन, तंत्रज्ञानाचा वापर आणि एकात्मिकरण ऑनलाईन आणि डिजिटल शिक्षण तंत्रज्ञानाचा समान वापर सुनिश्चित करणे

भाग तीन : अंमलबजावणी

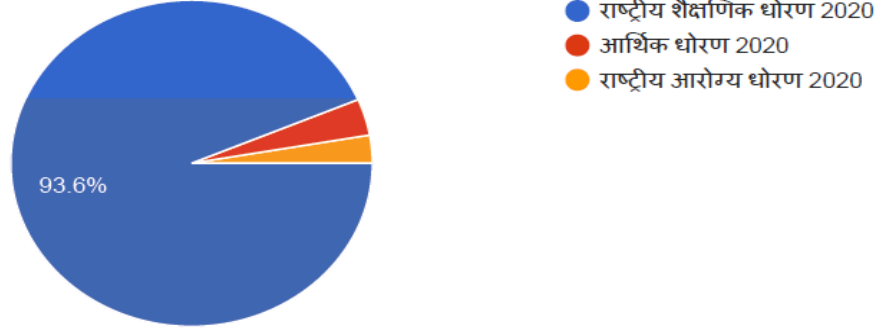
केंद्रीय शिक्षण सल्लागार मंडळाचे सक्षमीकरण, अर्थ पुरवठा,सर्वांसाठी परवडण्याजोगे आणि दर्जेदार शिक्षण,अंमलबजावणीप्राचार्य सुधाकर मानकर यांनी लिहिलेल्या उच्च शिक्षण विषयक नवीन राष्ट्रीय शिक्षण धोरण 2020 या पुस्तकात वरील मुद्द्यांचा सविस्तर उहापोह केलेला आहे.

सारणी क्रमांक 1 - राष्ट्रीय शैक्षणिक धोरण 2020

Sr.No	Number	Total
1	राष्ट्रीय शैक्षणिक धोरण 2020	440
2	आर्थिक धोरण 2020	19
3	राष्ट्रीय आरोग्य धोरण 2020	11

1986 च्या राष्ट्रीय शैक्षणिक धोरणाच्या जागी 34 वर्षांनंतर हे धोरण लागू करण्यात आले.

470 responses

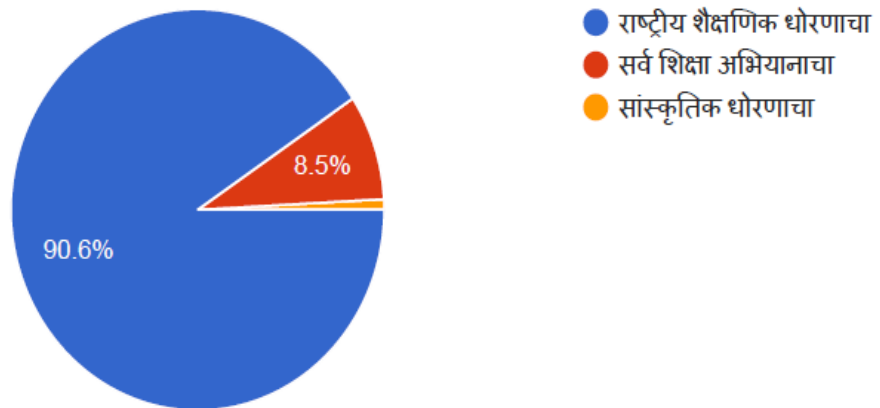

विश्लेषण :

- 1) 1986 राष्ट्रीय शैक्षणिक धोरणाच्या जागी राष्ट्रीय शैक्षणिक धोरण 2020 हे 34 वर्षांनंतर लागू झाल्याची माहिती 93.6% विद्यार्थ्यांनी बरोबर दिली आहे. 6.4% विद्यार्थ्यांना किती वर्षांनी हे धोरण लागू झाले याची नक्की माहिती नाही.

डॉ. के. कस्तुरीरंगण आयोगाने मनुष्यबळ विकास मंत्रालयास चा अहवाल सादर केला.

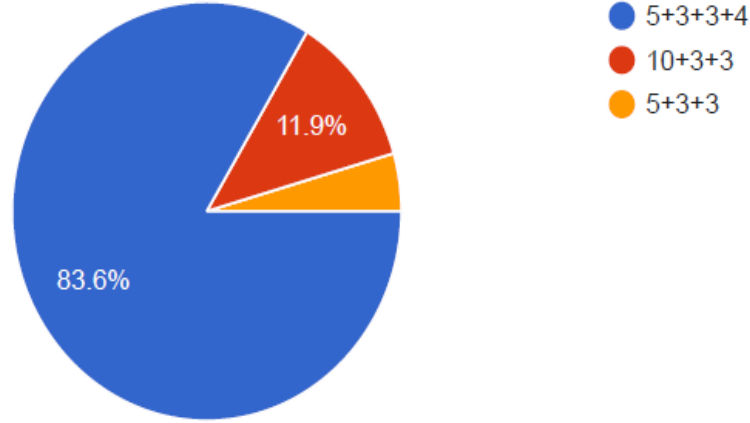
470 responses

- 2) डॉ. कस्तुरीरंगण आयोगाने मनुष्यबळ विकास मंत्रालयास राष्ट्रीय शैक्षणिक धोरणाचा अहवाल सादर केला हे बरोबर उत्तर 90.6% विद्यार्थ्यांनी दिले आहे

नवीन राष्ट्रीय शैक्षणिक धोरण 2020 मध्ये शिक्षणाचे 10+2+3 हे प्रारूप बदलून त्याच्या जागी हे नवे प्रारूप स्वीकारले गेले .

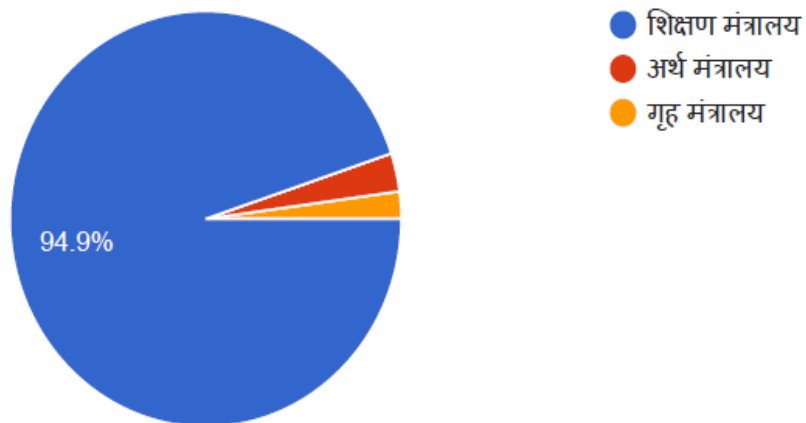
470 responses

3) राष्ट्रीय शैक्षणिक धोरण 2020 मध्ये शिक्षणाचे 10 + 2+ 3 हे प्रारूप बदलून त्याच्या जागी 5 + 3 + 3+ 4 हे नवे प्रारूप स्वीकारले गेले हे बरोबर उत्तर .83.6% विद्यार्थ्यांनी दिले आहे मात्र .16.4% विद्यार्थ्यांना या प्रश्नाचे बरोबर उत्तर देता आले नाही.

राष्ट्रीय शैक्षणिक धोरण 2020 हे भारत सरकारच्या मंत्रालयाने 29 जुलै 2020 रोजी लागू केले

470 responses

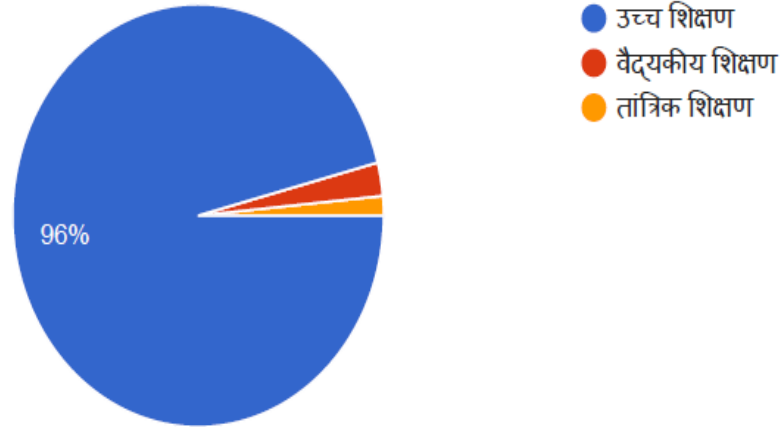

4) राष्ट्रीय शैक्षणिक धोरण 2020 हे भारत सरकारच्या शिक्षण मंत्रालयाने 29 जुलै 2020 रोजी लागू केले हे बरोबर उत्तर 94.9% विद्यार्थ्यांनी दिले आहे 6.1% विद्यार्थ्यांनी मात्र हे धोरण अर्थ मंत्रालय अगर ग्रह मंत्रालय यांनी लागू केल्याचे चुकीचे उत्तर दिले आहे.

5) 1986 च्या राष्ट्रीय शैक्षणिक धोरणाच्या जागीवर्षानंतर नवीन राष्ट्रीय शैक्षणिक धोरण 2020 हे लागू करण्यात आले या प्रश्नाचे , 34 वर्षानंतर हे बरोबर उत्तर 93.4% विद्यार्थ्यांनी दिले आहे तर 6.6% विद्यार्थ्यांनी 40 व 20 हे पर्याय निवडलेले आहेत.

नवीन राष्ट्रीय शैक्षणिक धोरणात प्राथमिक शिक्षण ते शिक्षणापर्यंत आणि व्यावसायिक शिक्षणापर्यंत मार्गदर्शन करण्यात आले आहे

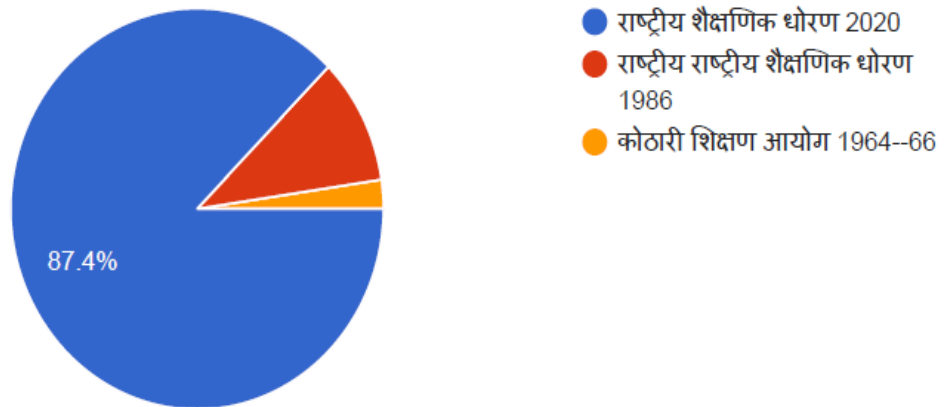
470 responses

6) नवीन राष्ट्रीय शैक्षणिक धोरणात प्राथमिक शिक्षण ते उच्च शिक्षणापर्यंत आणि व्यावसायिक शिक्षणापर्यंत मार्गदर्शन करण्यात आले आहे हे बरोबर उत्तर 96 % विद्यार्थ्यांनी दिलेले आहे. 4% विद्यार्थ्यांनी वैद्यकीय शिक्षण , तांत्रिक शिक्षण अशी चुकीची उत्तरे दिलेली आहेत.

भारतीय शिक्षण व्यवस्थेत अमुलाग्र बदल करणे, परिवर्तन करणे हे शैक्षणिक धोरणाचे एक उद्दिष्ट आहे

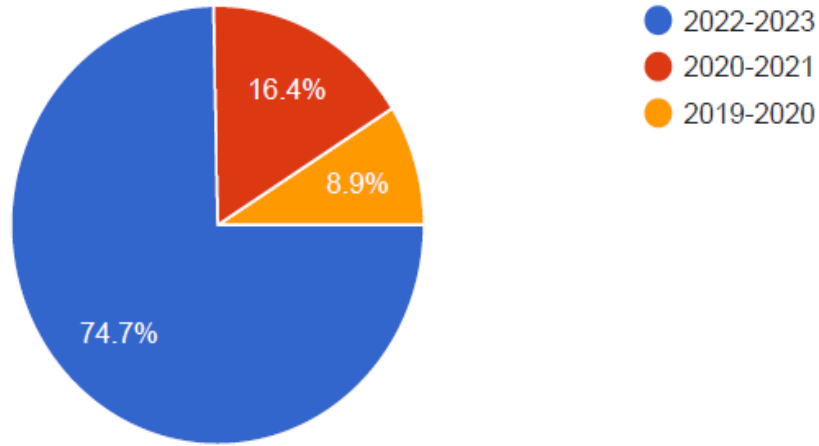
470 responses

7) भारतीय शिक्षण व्यवस्थेत अमुलाग्र बदल करणे हे राष्ट्रीय शैक्षणिक धोरणाचे उद्दिष्ट आहे. असे बरोबर उत्तर 87.4% विद्यार्थ्यांनी दिलेले आहे तर 12.6% विद्यार्थ्यांनी अन्य पर्यायाला पसंती दिल्याने ते उत्तर चुकीचे ठरलेले आहे .

राष्ट्रीय शिक्षण धोरणाची अंमलबजावणी पदवी स्तरावरील प्रथम वर्षास
.....सालापासून सुरु झाली आहे.

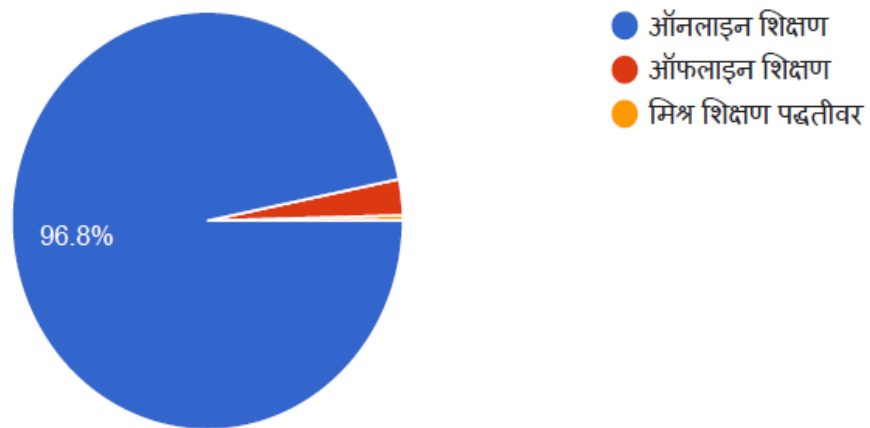
470 responses

8) राष्ट्रीय शिक्षण धोरणाची अंमलबजावणी पदवी स्तरावरील प्रथम वर्ष 2022 -23 पासून झाल्याचे बरोबर उत्तर 74.7% विद्यार्थ्यांनी दिलेले आहे ..25.3% विद्यार्थ्यांनी मात्र चुकीची उत्तरे दिलेली आहेत .

कोरोना महामारीच्या काळात शिक्षणावर भर देण्यात आला .

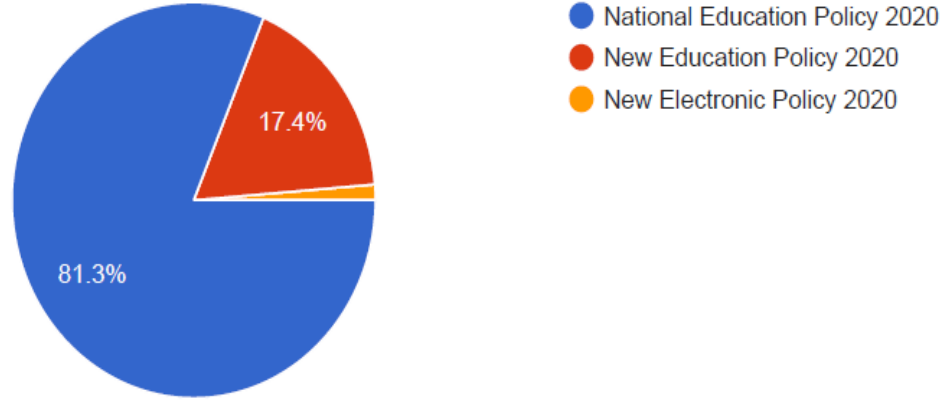
470 responses

9) कोरोना महामारीच्या काळात ऑनलाइन शिक्षणावर भर देण्यात आल्याचे 96.8% विद्यार्थ्यांनी बरोबर उत्तर दिलेले आहे .

NEP 2020 चा फुल फॉर्म सांगा

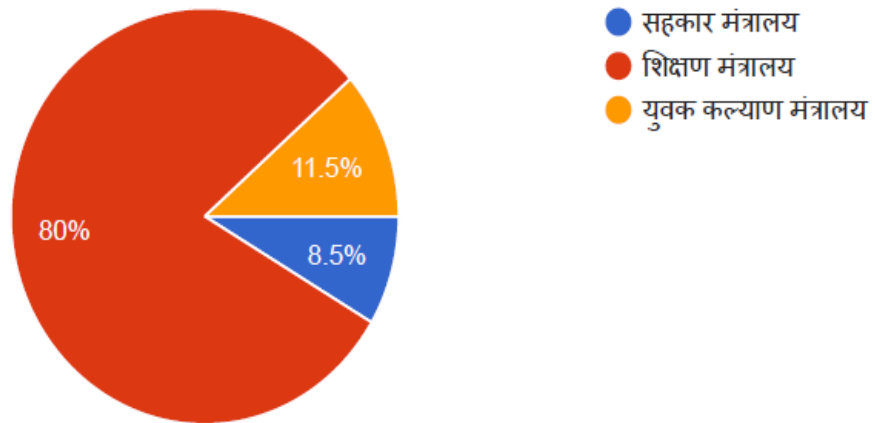
470 responses

10) एन ई पी 2020 चा फुल फॉर्म सांगा या प्रश्नाचे नॅशनल एज्युकेशन पॉलिसी 2020 असे बरोबर उत्तर 81.3% विद्यार्थ्यांनी दिले आहे न्यू एज्युकेशन पॉलिसी असे 17.4% विद्यार्थ्यांनी चुकीचे उत्तर दिलेले आहे.

केंद्रीय मनुष्यबळ विकास मंत्रालयाचे नामकरण आता असे झाले आहे .

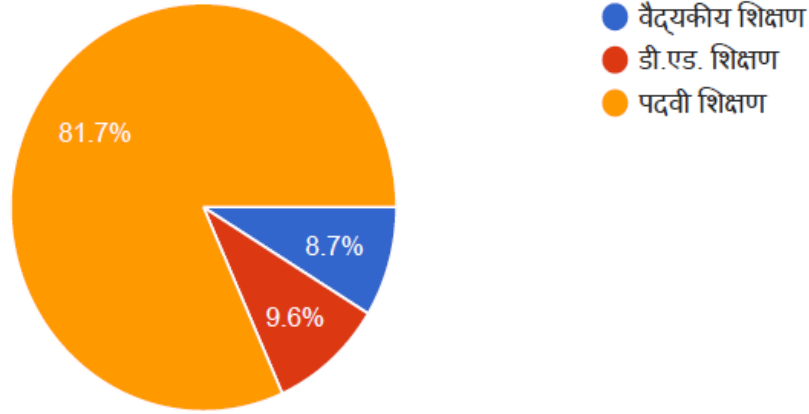
470 responses

11) केंद्रीय मनुष्य व विकास मंत्रालयाचे नामकरण आता शिक्षण मंत्रालय असे झाले आहे हे बरोबर उत्तर 80 % विद्यार्थ्यांनी दिलेले आहे मात्र 20% विद्यार्थ्यांनी सहकार मंत्रालय अगर युवक कल्याण मंत्रालय असे चुकीचे पर्यायाला पसंती दिली आहे त्यामुळे त्यांचे उत्तर चूकलेली आहे.

शिक्षणाचे नवे प्रारूप 5+3+3+4 यामध्ये पाच वर्षे मूलभूत शिक्षण ,तीन वर्षे प्रारंभिक शिक्षण, तीन वर्षे माध्यमिक शिक्षण आणि चार वर्षेशिक्षण असे आहे. .

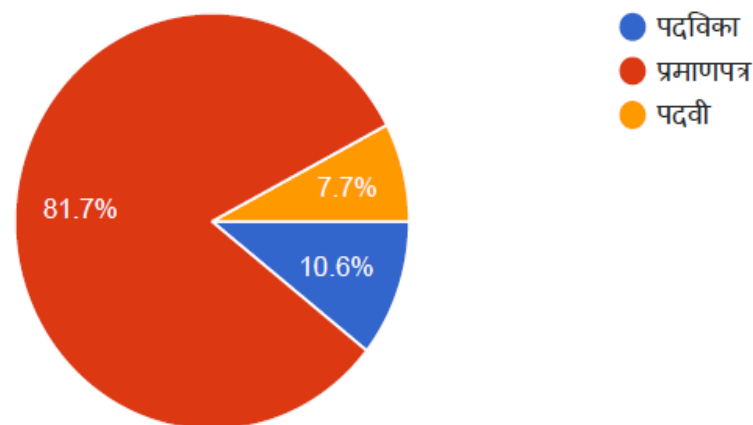
470 responses

12) शिक्षणाचे नवे प्रारूप 5+3+3+4 यामध्ये पाच वर्षे मूलभूत शिक्षण तीन वर्षे प्रारंभिक शिक्षण तीन वर्षे माध्यमिक शिक्षण आणि चार वर्षे शिक्षण असे आहे. असा प्रश्न विचारला होता त्यासाठी पदवी शिक्षण हा बरोबर पर्याय 81.7% विद्यार्थ्यांनी बरोबर सांगितला आहे 19.3% विद्यार्थ्यांनी मात्र डीएड शिक्षण वैद्यकीय शिक्षण या पर्यायाला पसंती देऊन चुकीची उत्तरे दिली आहेत.

राष्ट्रीय शैक्षणिक धोरण 2020 नुसार महाविद्यालयातील पहिले वर्ष पूर्ण झाल्यानंतर विद्यार्थ्यांनामिळेल.

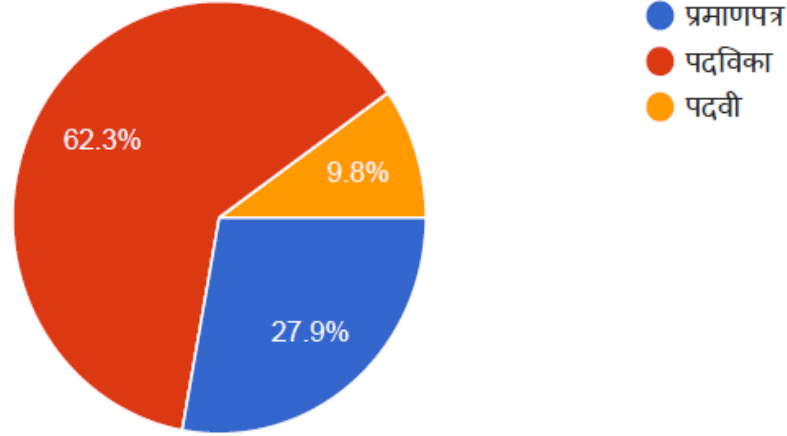
470 responses

13) राष्ट्रीय शैक्षणिक धोरण 2020 नुसार महाविद्यालयातील पहिले वर्ष पूर्ण झाल्यानंतर विद्यार्थ्यांना प्रमाणपत्र मिळेल असे बरोबर उत्तर 81.7% विद्यार्थ्यांनी दिली आहे तर 18.3% विद्यार्थ्यांनी चुकीचे पर्याय निवडले आहेत.

राष्ट्रीय शैक्षणिक धोरण 2020 नुसार महाविद्यालयातील दुसरे शैक्षणिक वर्ष पूर्ण झाल्यानंतर विद्यार्थ्यांना मिळेल.

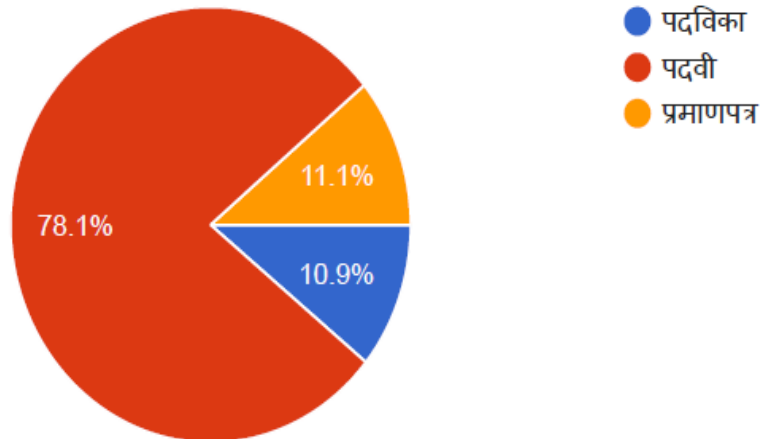
470 responses

14)राष्ट्रीय शैक्षणिक धोरण 2020 नुसार महाविद्यालयातील दुसरे शैक्षणिक वर्ष पूर्ण झाल्यानंतर विद्यार्थ्यांना पदविका मिळेल असे बरोबर उत्तर 62.3% विद्यार्थ्यांनी दिले आहे तर 27.9% विद्यार्थ्यांनी प्रमाणपत्र मिळेल असे चुकीचे उत्तर दिले आहे दोन वर्षांनंतर पदवी मिळेल असे चुकीचे उत्तर.9.8% विद्यार्थ्यांनी दिले आहे

तिसरे शैक्षणिक वर्ष पूर्ण झाल्यानंतर विद्यार्थ्यांना मिळेल .

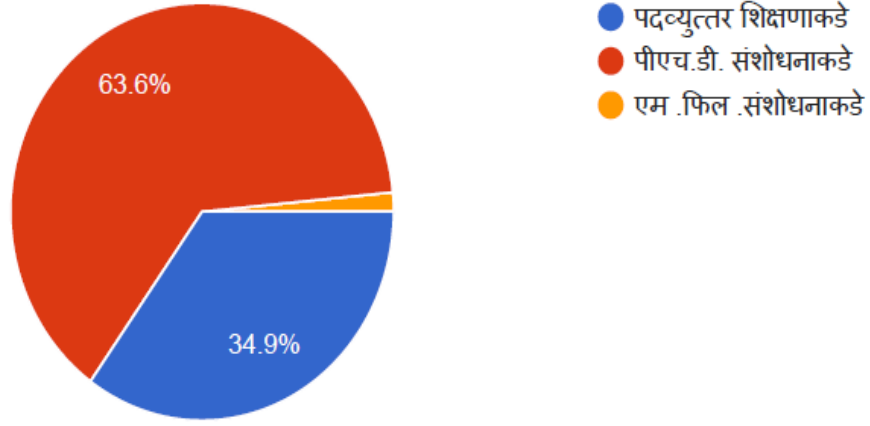
470 responses

15) तिसरे शैक्षणिक वर्ष पूर्ण झाल्यानंतर विद्यार्थ्यांना पदवी मिळेल हे बरोबर उत्तर 78.1% विद्यार्थ्यांनी दिले आहे 22 टक्के विद्यार्थ्यांनी मात्र चुकीचे पर्याय निवडलेले आहेत.

नव्या राष्ट्रीय शैक्षणिक धोरणानुसार महाविद्यालयातील शिक्षणाची चार वर्षे पूर्ण झाल्यानंतर विद्यार्थ्यांना कडे जाता येईल .

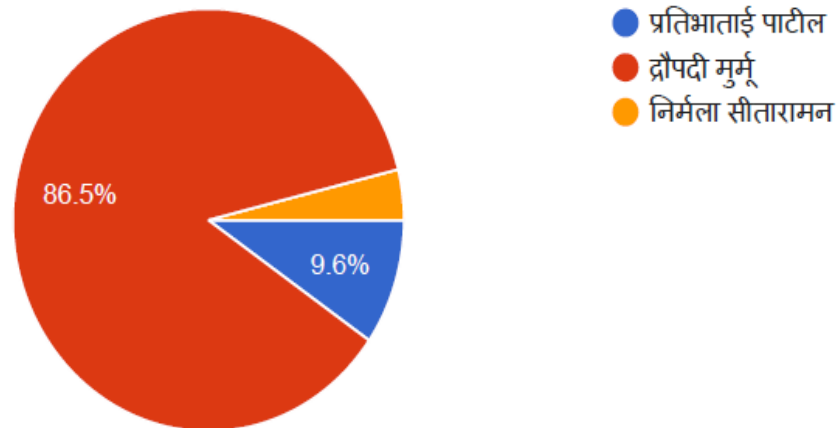
470 responses

16) नव्या राष्ट्रीय शैक्षणिक धोरणानुसार महाविद्यालयातील शिक्षणाची चार वर्षे पूर्ण झाल्यानंतर विद्यार्थ्यांना पीएचडी संशोधनाकडे जाता येईल असे बरोबर उत्तर 63.6% विद्यार्थ्यांनी दिले आहे 34.9% विद्यार्थ्यांनी पदव्युत्तर शिक्षणाकडे जाता येईल असे उत्तर लिहिलेले आहे .

भारताच्या राष्ट्रपतीह्या आहेत.

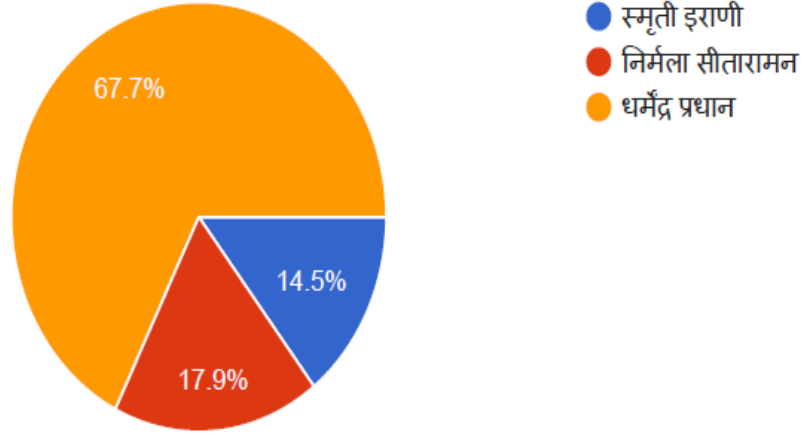
467 responses

17) भारताच्या राष्ट्रपती द्रौपदी मुर्मू आहेत असे बरोबर उत्तर .86.5% विद्यार्थ्यांनी दिले आहे प्रतिभाताई पाटील या चुकीच्या पर्यायास 9.6% विद्यार्थ्यांनी पसंती दिली आहे.

भारताचे सध्याचे शिक्षण मंत्रीहे आहेत.

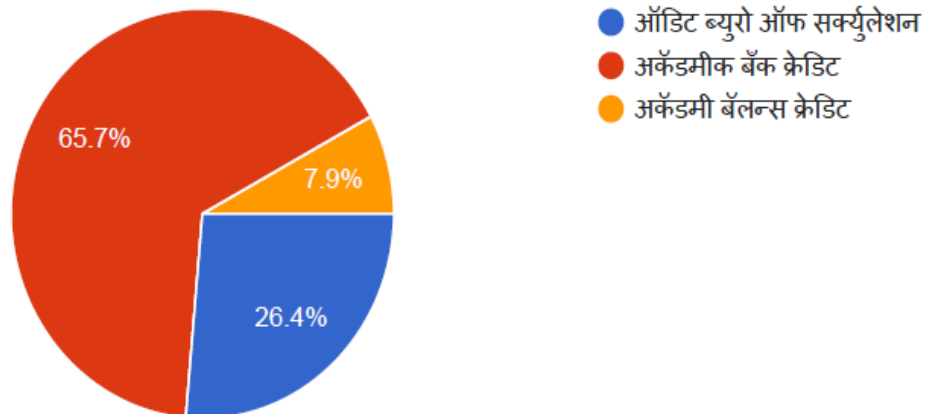
470 responses

18) भारताचे सध्याचे शिक्षण मंत्री हे धर्मेंद्र प्रधान आहेत असे बरोबर उत्तर 67.7 % विद्यार्थ्यांनी दिले आहे हे उत्तर बरोबर आहे स्मृती इराणी व निर्मला सीतारामन या चुकीच्या पर्यायास 14.5% व 17.9% अशी चुकीची पसंती दिलेली आहे.

नव्या शैक्षणिक धोरण 2020 मधील ए. बी. सी. चा फुल फॉर्म सांगा.

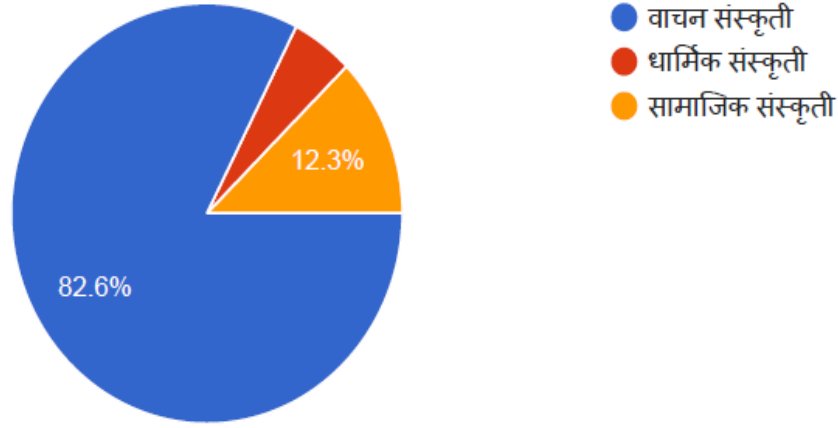
470 responses

19) नव्या शैक्षणिक धोरण 2020 मधील एबीसी चा फुल फॉर्म सांगा असा प्रश्न विचारला होता त्याचे बरोबर उत्तर अकॅडमीक बँक क्रेडिट सिस्टिम असे बरोबर उत्तर 65.7% विद्यार्थ्यांनी दिले आहे मात्र .34.3% विद्यार्थ्यांना अजूनही अकॅडमी बँक क्रेडिट बदल माहिती नाही .

नव्या राष्ट्रीय शैक्षणिक धोरणानुसार देशातसंस्कृतीस प्रोत्साहन देण्यात आले आहे

470 responses

20)नव्या राष्ट्रीय शैक्षणिक धोरणानुसार देशात वाचन संस्कृतीस प्रोत्साहन देण्यात आले आहे या प्रश्नाचे बरोबर उत्तर 82.6% विद्यार्थ्यांनी दिले आहे मात्र .17.4% विद्यार्थ्यांनी धार्मिक संस्कृती सामाजिक सांस्कृतिक हे हे चुकीचे पर्याय निवडून चुकीचे उत्तरे दिलेली आहेत.

गुगल फॉर्मच्या माध्यमातून 470 विद्यार्थ्यांनी जो प्रश्नावलीस प्रतिसाद दिला होता त्याचे वरील प्रमाणे त आलेले आहेत विशेषतः सदर संशोधकाने केले आहे त्या आधारे पुढील प्रमाणे निष्कर्ष मांडण्या.

निष्कर्ष

- 1)1986 च्या राष्ट्रीय शैक्षणिक धोरणाच्या जागी नवीन राष्ट्रीय शैक्षणिक धोरण 2020 हे लागू झाल्याची माहिती 96 टक्के विद्यार्थ्यांनी बरोबर दिलेली आहे.
- 2) डॉ. के. कस्तुरीरंगण आयोगाने केंद्रीय मनुष्यबळ विकास मंत्रालयास राष्ट्रीय शिक्षण धोरणाचा अहवाल सादर केल्याची माहिती बहुतांश विद्यार्थ्यांनी 90.60% बरोबर दिली आहे.
- 3)83 % विद्यार्थ्यांना नवीन राष्ट्रीय शैक्षणिक धोरणातील 5+3+3+4 हे प्रारूप माहिती आहे. या नवीन प्रारूपाची 17 % विद्यार्थ्यांना माहिती करून देण्याची गरज मात्र आहे.
- 4) राष्ट्रीय शैक्षणिक धोरण 2020 हे केंद्रीय शिक्षण मंत्रालयाने 29 जुलै 2020 रोजी लागू केल्याचे बहुतांशी विद्यार्थ्यांना माहिती आहे.
- 5) 93.4% विद्यार्थ्यांना 34 वर्षांनंतर हे राष्ट्रीय शैक्षणिक धोरण लागू झाल्याचे माहिती आहे.
- 6)96% विद्यार्थ्यांना नवीन धोरणात प्राथमिक शिक्षण ते उच्च शिक्षण आणि व्यावसायिक शिक्षण बाबतचे मार्गदर्शन करण्यात आल्याची माहिती आहे.
- 7) भारतीय शिक्षण व्यवस्थेत अमुलाग्र बदल करणे हे या धोरणाचे उद्दिष्ट असल्याचे 88.4% विद्यार्थ्यांनी बरोबर सांगितलेले आहे.

- 8) राष्ट्रीय शैक्षणिक धोरणाची अंमलबजावणी पदवी स्तरावरील प्रथम वर्षात 2022-23 पासून झाल्याचे बरोबर उत्तर 74.6% विद्यार्थ्यांनी दिली आहे तर 25.4% विद्यार्थ्यांनी या धोरणाची अंमलबजावणी पदवी स्तरावर नेमकी कधी झाली हे माहित नसल्याचे यावरून दिसते.
- 9) कोरोना महामारीच्या काळात ऑनलाईन शिक्षणावर भर दिल्याचे बहुतांशी विद्यार्थ्यांनी 97% विद्यार्थ्यांनी बरोबर सांगितले आहे.
- 10) 81.3% विद्यार्थ्यांनी एनडपी चा फुल फॉर्म बरोबर सांगितलेला आहे.
- 11) केंद्रीय मनुष्यबळ विकास मंत्रालयाचे नामकरण आता शिक्षण मंत्रालय असे झाले आहे याचे बरोबर उत्तर 80 टक्के विद्यार्थ्यांनी दिले आहे. 20% विद्यार्थ्यांना मात्र अजूनही शिक्षण मंत्रालयाबद्दल माहिती नाही.
- 12) शिक्षणाच्या नव्या प्रारूपामधील चार वर्षे म्हणजे पदवी शिक्षण हे 81.7% विद्यार्थ्यांनी बरोबर सांगितले आहे.
- 13) राष्ट्रीय शैक्षणिक धोरण 2020 नुसार महाविद्यालयातील पहिले वर्ष पूर्ण झाल्यानंतर विद्यार्थ्यांना प्रमाणपत्र मिळेल हे बरोबर उत्तर 81.7% विद्यार्थ्यांनी दिली आहे.
- 14) दुसरे वर्ष पूर्ण झाल्यानंतर आपणाला पदवी मिळेल हे 62.3% विद्यार्थ्यांना माहिती आहे. मात्र 38 टक्के विद्यार्थ्यांना दुसऱ्या वर्षानंतर नेमके काय मिळणार आहे याबद्दल माहिती नाही त्यांना माहिती करून देण्याची गरज आहे.
- 15) तिसरे शैक्षणिक वर्ष पूर्ण झाल्यानंतर विद्यार्थ्यांना पदवी मिळेल हे बरोबर उत्तर 78.1% विद्यार्थ्यांनी दिली आहे मात्र बावीस टक्के विद्यार्थ्यांना वाटते की आपल्याला पदविका अथवा प्रमाणपत्र मिळेल हे चुकीचे आहे याबद्दलही विद्यार्थ्यांच्या मध्ये आणखी जाणीव जागृती गरज आहे.
- 16) नव्या राष्ट्रीय शैक्षणिक धोरणानुसार महाविद्यालयातील शिक्षणाची चार वर्षे पूर्ण झाल्यानंतर विद्यार्थ्यांना पीएच.डी. संशोधनाकडे जाता येईल हे 63.6% विद्यार्थ्यांना माहिती आहे. त्यामुळे भविष्यात पीएच.डी. संशोधनाकडे विद्यार्थ्यांचा अधिक ओढा राहिल.
- 17) सध्याच्या भारताच्या राष्ट्रपती ह्या द्रोपदी मुर्मू आहेत हे 86.5% विद्यार्थ्यांना माहिती आहे.
- 18) भारताचे सध्याचे शिक्षण मंत्री हे धर्मेन्द्र प्रधान आहेत याची कल्पना 67.7% विद्यार्थ्यांना आहे. मात्र ते 30 टक्के विद्यार्थ्यांना भारताचे शिक्षणमंत्री कोण आहेत हे माहिती नाही.
- 19) राष्ट्रीय शैक्षणिक धोरण 2020 मधील ए बी सी चा फुल फॉर्म हा अकॅडमिक बँक क्रेडिट आहे हे 65.7% विद्यार्थ्यांना माहिती आहे. मात्र 35% विद्यार्थ्यांच्या मध्ये अजूनही एबीसी म्हणजे अकॅडमिक बँक क्रेडिट याबद्दल जनजागृती करण्याची गरज आहे .
- 20) नव्या राष्ट्रीय शैक्षणिक धोरण 2020 नुसार देशात वाचन संस्कृती प्रोत्साहन देण्यात आल्याचे 82.6% विद्यार्थ्यांना माहिती आहे. त्यांनी बरोबर उत्तर दिलेले आहे. मात्र 17.4% विद्यार्थ्यांना अजूनही याबद्दल माहिती नाही. त्यांनी धार्मिक संस्कृती व सामाजिक संस्कृती हे चुकीचे पर्याय निवडून चुकीची उत्तरे दिलेली आहेत.
- वरील सर्व निष्कर्षांचा सारांश असा सांगतो की विद्यार्थ्यांच्या मध्ये अजूनही राष्ट्रीय शैक्षणिक धोरण धोरण 2020 याबद्दल जाणीव जागृतीची गरज आहे. विविध माध्यमातून ही जाणीव जागृती होणे गरजेचे आहे.

शिफारशी

राष्ट्रीय शैक्षणिक धोरण 2020 आणि उच्च शिक्षण याबाबत विद्यार्थ्यांच्याकडून मिळालेल्या प्रतिसादाच्या आधारे वरील प्रमाणे माहितीचे विश्लेषण करून निष्कर्ष मांडलेले आहेत. या निष्कर्षांच्या आधारे पुढीलप्रमाणे संशोधकांना काही शिफारशी सुचवल्या आहेत.

- 1) राष्ट्रीय शैक्षणिक धोरण 2020 व उच्च शिक्षण याबाबत साधारण 25 ते 35 % विद्यार्थ्यांच्यात अजूनही अज्ञान आहे. त्यांच्यामध्ये जाणीव जागृती वाढवणे गरजेचे आहे. या अनुषंगाने विविध माध्यमातून प्रयत्न होणे गरजेचे आहे यासाठी व्याख्याने, चर्चासत्र, सेमिनार, कार्यशाळा होणे गरजेचे आहे व्हाट्सअप टेलीग्राम ग्रुप, इंटरनेट, ईमेल व इतर साधनांच्या माध्यमातून त्यांच्यापर्यंत या शैक्षणिक धोरणाची माहिती पोहोचवणे गरजेचे आहे
- 2) गुगल फॉर्मच्या माध्यमातून या विद्यार्थ्यांच्या कडून राष्ट्रीय शैक्षणिक धोरणाबाबत सतत माहिती जाणून घेणे व विद्यार्थ्यांच्या मध्ये विविध माध्यमातून प्रबोधन करणे आवश्यक वाटते.
- 3) राष्ट्रीय शैक्षणिक धोरण व उच्च शिक्षण याबाबत सतत संशोधन होणे ही तितकेच गरजेचे आहे या अनुषंगाने विविध विषयावर संशोधन व्हावेसे वाटते.

संदर्भ:-

- 1.मानकर सुधाकर, (2022) उच्च शिक्षण विषयक नवीन राष्ट्रीय शैक्षणिक धोरण. 2020 अतुल पब्लिकेशन कोल्हापूर.
2. नाईक,बी. एम.,(2023)नवीन राष्ट्रीय शैक्षणिक धोरण २०२०चे अंतरंग.विद्या बुक्स औरंगाबाद
- 3.सिंग के. के. (2022)ग्रंथालय व माहिती अधिकारी. ग्रंथालय आणि माहिती केंद्र. कुटुंब कल्याण मंत्रालय गाजियाबाद.उत्तर प्रदेश
- 4.मनुष्यबळ विकास मंत्रालय, भारत सरकार. एन. ए.पी. 2020 चा रिपोर्ट.
- 5.जगाच्या स्पर्धेत शिक्षण –दैनिक तरूण भारत आग्रलेख पान नंबर -४ दिनांक-२४/११/२०२२
- 6.रांजणकर निखिल, राष्ट्रीय शैक्षणिक धोरण २०२०.-मिळून साऱ्याजनी डिसेंबर २०२२.
- 7.धनेश्वर अनिल, नव्या शिक्षण प्रवाहाकडे जाताना.- दैनिक सकाळ दिनांक-१७/१२/२०२२.
- 8.पाटील पांडुरंग बाळकृष्ण,(२०२३).नवीन राष्ट्रीय शैक्षणिक धोरणाचा ग्रंथालयावरील प्रभाव. MUCLA, Proceedings of National Conference on National Education Policy and Libraries.P.N.85 to 91